

Kako dolgo je terpelo, preden so se pri nas ljudje krompirja poprijeli; z briči so jih gosposke mogle siliti, da so ga sadili. Na Rusovskem so pa še zdaj kraji, kjer kmetje od krompirja nič nočejo slišati, ker pravijo, da krompir človeka naredi neumnega!

Pogled po kmetijstvu in obertnijstvu

v našem cesarstvu.

Iz popisovanj (statističnih tabel), ki jih je vlada ravno dala na svetlo, pozvedamo, da lansko leto je štelo naše cesarstvo po vseh svojih deželah 6 milijonov in 981,960 kmetovavcov, 1 milijon in 17,468 kupcov (tergovcov), obertnikov in rokodelcov, 38,649 pahišnih kramarjev (havzirarjev), 2 milijona in 37,258 poslov (931,863 možkih, 1 milijon in 105,259 pa ženskih), 2 milijona in 798,456 delavcov (taberharjev) in sicer 1 milijon in 557,469 možkih, 1 milijon in 240,987 pa ženskih.

Mikavno je dalje zvedeti: koliko dohodkov donasajo kmetije in hiše, koliko si prislužijo fabrike, obertnije in rokodelstva, koliko vsi posli in delavci skupaj na leto. Iz ravno omenjenih popisovanj zvémo, da vse kmetijstvo v našem cesarstvu donasa na leto posestnikom 249 milj. in 25,817 gold., — hiše donasajo hišnim gospodarjem 99 milijonov in 744,999 gold., fabrike, obertnije in rokodelstva pa 253 milijonov in 874,188 gold., možki pôsli (po 121 gold. na leto rajtani) si prislužijo skupaj 113 milijonov in 10,647 gold., ženski (po 102 gold. na leto) pa 113 milijonov in 339,530 gold., možki delavci (po 136 gold. na leto rajtani) 212 milj. in 541,818 gold., ženske delavke (po 95 gld. na leto) 117 milijonov in 716,753. Vsi dohodki raznih stanov — brez duhovnov, vojakov in cesarskih uradnikov — se tedaj na leto štejejo na 1335 milijonov in 38,335 gold. Vse nepremakljivo premoženje v našem cesarstvu pa je v vsem skupaj vredno 10,014 milijonov in 314,834 gold.

Še enkrat o denaru ADNAMAT.

Spisal Davorin Terstenjak.

Zvedel sem, da so prijatelji in neprijatelji slovenskega starinstva moj članek: „O staroslovenskem denaru Adna mat“¹⁾ pazljivo prebirali, in, čeravno niso vsi zadovoljni bili z mojimi razlagami, jih je vendar ta okolščina zaunemala: da imamo točne dokaze o denaru, kateri se je velemat, mate, matir, medel, metel, kar ni drugo, kakor pokvarjena oblika izvirne matel, metel.

Kako staro je ime mate za neki denar pri Španjolah, mi ni znano. Toliko vem, da je mat že leta 1497 v Španii znan denar bil. Ob času pragmatične sankcije je sreberni drobiž bil razdeljen v: Reale, Piastre, Mate in Pesos d'otto.²⁾ Braunschweigske matir pa že najdem leta 1490, toraj 7 let prej, kakor na Španjolskem.³⁾

Že v svojem prvem članku sem rekel, da imena mat, mate, matir utegnejo izperva biti slovanske in so po občenji Slovanov z Nemci in Španjoli morebiti prišle do teh narodov, kakor gotiške cant, cjatka, penez od Gotov do Slovanov.

Ker je to poznamovanje že za Rimljanov pri norenskih Slovencih bilo v navadi, in ker Tacit⁴⁾ sam terdi, da stari Germani niso poznali denarov, ampak da še le Rimljani so jih naučili prijemat, je tedaj poznamovanje mat, mate, matir za sorto denarov slovensko, in med svojimi razlagami bi se jaz najbolj poganjal za ono iz korenike mat = concidere, caedere, abscondere, secare.

Ta korenika je obče blago indo-evropejskih jezikov*) in sicer 1. sansk. (vedsk. narečje): meth, mith, caedere, schlagen.¹⁾ 2. gotiški: maitan, caedere.²⁾ 3. keltski: matar, metar, concidere, secare, iz ktere v novih keltskih narečjih, kakor ste galščina in irščina: meithle, messoris žnjeci = scindentes, meadag, culter, nož = scindens, secans,³⁾ 4. škandinavski: maitar, concidere, secare, latinski: meto (messui), abhauen, abschneiden, 5. staro-visoko-nemški: meizzan = maitan, scindere, zato: Stein-mez = Stein-mets, Mez-ger = Metsger, mezzeln = metseln itd. 6. slovanski in sicer češki: mejtiti, interlucare, meit', mit', silva caedua, rusk. mjetiti v prvotnem pomenu: durch Einschnitte bezeichnen, mjetka, signatura, Zeichen, po pravem: Einschnitt,⁴⁾ slov.: metiti = posekati, matoh, metun = sekač, der Holzhauer, matika, Haue, secans, scindens instrumentum.

V prestarem slovenskem jeziku starih Norencov so toraj govorili matiti, in Bopp ima prav, ako terdi, da cerkvenoslov. jat', jet' (Ѣ, je) se je izvirno glasil kot a, kar še prikladi poterjujejo, postavimo, cerkvenoslov. КЪГѢТЪ (k'gdje, k'gdje) se v slovenščini glasi: kada, k'da, g'da, in tudi v besedi matika se je še ohranil izvirni glasnik.

Glasnik Ѣ, je, je postal iz a + i = sansk. é, zato še cerkvenoslov. besede: bjeli, ljepi, rjeka bodeš čul izgovarjati v več krajih Štirskega in Kranjskega kot: baili, laipi, raika, beili, leipi, reika. V cerkvenoslovenščini, serbsčini in rusčini je j skočil pred e, in je uslabil izvirni a, in iz tega dela so mogli najti za ta glasnik posebno pismenko.**)

Izvirni a čuješ še v besedi rakita, die Fluss-, Bachweide namesto: rekita = cerkvenoslov. rjekita, dalje pa najdeš v jeziku polabskih Slovanov in sicer v glinjskem narečju: mlaka = cerkvenoslov. mljeko, Milch, dara = djera, člavak = človjek¹⁾ itd. Primeri še poljsk. kviat in jugoslovansk. cvate = cvjete.

Mat toraj izrazuje to kar met, mjet, mjetka v prvotnem pomenu: das Abgehauene, Geschlagene, Geprägte; in to poznamovanje je prav naravno za denar. Prej kakor so denar kovali in mu dali ali četrerovogljato ali pa okroglo podobo, so s kleščami košček od sreberne ali zlate štanžice odmatnili = odsekali in tako je odmaten, odmeten, odmjeten komad dobi ime: mat, mjet.

Tako je nastalo rusko poznamovanje rubelj. Učeni Krünitz²⁾ piše o tem imenu: „Als bei den Russen Silber der Massstab des Werthes der Waaren geworden war, goss man es in die Form kleiner Stäbe, in welche Kerben (russ. rublji) gehauen wurden, damit man leicht etwas abrechnen konnte, hievon haben die Rubel den Namen erhalten.“ Toraj se mat in rubel v pomenih čisto ujemate

*) Celó v hebrejščini in arabščini pomenjuje po Gesenii metil etwas Geschmiedetes, arabski: matal, schmieden, iz ktere korenike bi jaz geršk *μεταλλων*, Bergwerk, Metall, izpeljeval in besedo imel za izposojeno od Foiničanov, od katerih so Gerki več besed v svoj jezik prejeli. Izpeljava iz *μεταλλων*, nachforschen, je preveč nenaravna. Pis.

¹⁾ Kuhn „Zeitschrift“ V, 53. ²⁾ Diefenbach „Vergleich. Wörterbuch der goth. Sprache“ str. 22, 23. ³⁾ Meier v Leibnitzovih „Collectanea etymolog.“ ed. Eccard str. 298. ⁴⁾ Hanuš v „Archiv für österr. Geschichtsquell.“ 18. B. str. 45.

***) Ostroumni Bopp („Vergl. Gramm.“ I. B. I. Hälfte str. 141) piše o glasniku Ѣ, je: „Sowie das lateinische é nicht bloss von diphthongischer Herkunft, sondern auch gelegentlich wie das griechische η die Entartung eines ursprünglichen a ist, so auch das slawische Ѣ, je und das lithauische e.“

¹⁾ Glej Šafařík „Slawische Alterthümer“ II. stran 622. ²⁾ Krünitz I. c. stran 496.

¹⁾ Glej „Novice“ list 44. in 45. tega leta. ²⁾ Busse „Kenntnisse und Betrachtungen des neueren Münzwesens“ II. del str. 76. ³⁾ Krünitz „Encyclopedie“ 97 del str. 366. ⁴⁾ Tacit. Germ. cap. 15.

in adna mat pomenjuje to, kar adna rubelj, primeri dalje doli ime slov. denara: seka. *)

Al poznamovanje za denar mat je utegnilo tudi še iz drugega vzroka obvikniti.

Pri vsakem popolnem denaru, bodi si gerški, rimski ali drugega kterelega naroda, imate se dve strani pogledati. Prednja z glavno podobšino se veli avers (pars adversa, prima frons, antica, la tête), zadnja z manje važnimi podobšinami se veli revers (pars reversa, ali postica).

Večidel nahajamo na obéh stranéh ne samo podobšine, temoč tudi napise. Glavna figura aversa predstavlja glavo ali popersje kakošnega paganskega božanstva, kralja, cesarja, junaka, večkrat se tudi vidijo simbolične predstave. Napisi na reversih imajo večidel ali celo izpisano vrednost denara, postavimo, rimskih denarov: As, Denarius, Sestertius, ali pa z znamenji izraženo, na primer: X. V. = Denos deris, Denarius, Quinos deris, quinarius, ali pa s čerkami postavim S = Sextans, L = Libra itd. Legende (berila, Umschriften) so večidel okoli glave postavljene. ¹⁾

Naš denar ima na aversu: „caput diadematum“ in na reversu „equitem cursu citato“ in pod njim napis: ADNAMAT.

Diadem je dosti stariši, kakor krona. Rimski cesarji so krono, kakor Jornandes piše, še le za Aureliana začeli nositi. Podobšina na našem denaru brez dvombe predstavlja norensko-slovenskega kralja, saj iz Caesara zvemo, da so Norenci kralje imeli. Celó njegovo ime Vocio je nam Caesar zapisal. ²⁾ Da stari Slovani niso samo imeli vojvode in kneze, temoč tudi kralje, se prepričamo iz Einharda, ³⁾ iz Adama bremskega, in iz fuldanskih anal. Podobšina „eques citato cursu“ v roki deržeč kopje je gotovo solnčnega boga Svetovita, kateri je vse te attribute imel, in ni samo kot solnčni, temoč tudi kot Bog boja, kot slovanski Ares časten bil.

Denari pa izperva niso imeli okrogle podobe, temoč so bili vogljati (bigati, quadrigati). Takšni vogljat denar je oni, kterelega je najdel pohorski kmet iz tinjske fare Jesenik, in samo na eni strani ima sána (draka), na drugi pa je celó gladek, kar priča za njegovo veliko starost. Drak je bil solnčnega boga Kraka sovražna žival, symbol mokrote, teme, muž, ktere solnce posuši in prežene. Zato to žival nahajamo pogostem ko gerb pri slovenskih mestnjanih in teržanih. Tako ga ima bela Ljubljana, ktera je, kakor Krakovo pričuje, Kraka posebno častila.

Kar rinčica (annulus) pod konjikom pomenjuje, ne vem, al ne sme se prezirati, da Rusi eno sorto denarov imenujejo Grivna. **) Grivna pa naravnost pomenjuje: „Ring“ bodi si narokvica (Armband) ali na kakošnem orodji.

(Dalje sledi.)

*) Važne so v tej zadevi besede učenega prof. dr. Haneberga: „Da in ältester Zeit das ungeprägte Geld nach bestimmten Gewichten abgewogen wurde (primeri I. Moses 23, 16. Jerem. 32, 9.), so hatte Gewicht und Geld einerlei Namen, und es kommen die nämlichen Geldsorten vor, die als Gewichtssorten üblich waren. Dasselbe ist noch bei einigen Völkern des Orients der Fall, indem sie Silber oder Gold in Stücken oder Stangen führen, auch die Chinesen machen noch ihre Zahlungen in Silberbarren“ (Haneberg „Biblische Alterth.“ I, 70).

¹⁾ Glej obsirneje J. Ch. Rasche „die Kenntniss antiker Münzen“ I. del str. 102 itd. ²⁾ Razlago imena Vocio najdeš v mojem spisu: „Ueber den Gott Jarmogius v „Mittheilungen des historischen Vereins für Krain.“ ³⁾ Einhard ad ann. 789. 804. 819. 823. Adam Brem 114. Annal. fuld. 826.

**) Menda je izvirno okrogli kovani denar se velel grivna v različek z rubelji.

Zgodovinske drobtinice.

Nekoliko imen z rimskih kamnov,
najdenih na zemlji starega Norika in Panonije,
ktere še dandanašnji živijo med slovenskim ljudstvom.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Osebne imena so tudi nastale po terdenji Pott-ovem (stran 604) po delih trupla, kakor, postavimo nemške imena: Daum, Schenkel, Rumpf, Faust, Ripper, Maul, Schlund, latinske: Capito, Nasico, Fronto, Silo itd.

Po delih trupla najdemo na Koroškem rimsko-slovenskem kamnu ime: REBVRVS = Rebur po obliki kakor: dihur, žmagur. Suffiks ur je = or = ol; Rebole, Reboše še najdemo na Kranjskem in Koroškem, tudi v celjskem okraji Rebavše; Rebiče na Kranjskem in Horvaškem. Rebur = nemškemu imenu Ripper, ime duhovnika sekovske škofije.

Po delu trupla je tudi ime napisano na koroško-rimskem kamnu: GOVTON = Golton, Glton od golt, glt, po izgovoru ljudstva slovenskega: gout, Schlund. Rodbine Goutof in Goutnik živijo še v mozirski fari v gornji savinski dolini.

Drugo ime po truplovem delu je: LAP, stoji na rimsko-slov. kamnu hranjenem v Strassu na Štirnem. Lap = Maul, od korenike lap, loqui, lapati, sanskr. lapana, os, ruski: lapa, das Maul. Lape, Lapanje najdeš še današnji dan na Kranjskem.

Pott navaja še za izvir rodbinskih in osebnih imen na 604. strani svojih bukev lastnosti duše in moralne lastnosti sploh, kakor: Grimm, Zorn, Stolz.

Na koroških rimsko-slovenskih kamnih najdemo čisto slovenske imena: LVTVMAR = severno-slov. Lutomir, LVTA, IADINVS, HVDIVS, CROVTA itd.

Pri severnih Slovanih, in sicer polabskih je imel ime Lutomar neki knez, z imenom Crouta; dialektični za kruta se ujema staročesko ime: Chroudoš.

Lutomar je bilo priime gromskega boga Perkuna; v frajhamski fari na Štirnem stoji kraj: Lutomer.

Thema imena Jadin je jad, Zorn, Gift, jaditi se, sich zürnen, priime nemško: sich giften = zürnen.

Thema imena ženskega: Krouta je krut, saevus.

Da tudi po orožji in orodji so nastale imena, dokazuje Pott (str. 656), kakor: Schwertling, Saebel, Degen, Spiess, Hacker, Scipio itd. Na koroških rimskih kamnih najdemo: TAPVRIVS, BATEIA, CEPINIVS; od tapur = tapor, bat = scipio, in cepin. Topori živijo v novoterški fari na Kranjskem, Toporišiči kraj Save na Štirnem, Batiči, Bati, Bateki med Muro in Dravo, Cepini v savinski dolini. Na sveti Planini pa so Batani.

Dalje terdi Pott na 659. strani, da osebne imena so tudi nastale po živalih, posebno v vseh starih verah solnčnemu božanstvu posvečenem govedu, in navaja za priklad imena: Rindel, Torelli, Stiermann, Stier, Wisunt, Bock, Ross, Hahn, Löwe, Taurilius, Bovinus, Leonatus, Leo, Asinius itd.

Na kranjskih rimsko-slovenskih kamnih najdemo: TORAVIVS = Torav, VOLTARO, lepo čisto, polno prvotno obliko *) = novoslov. Voltor, Voltur, Auerochs, dalje: VOIAPVS = Voljap; glasnik l se je vokaliziral zavoljo sledečega j. Kakor Voltaro = Voltor izrazuje:

*) Glej Bopp „Vergl. Gramm.“ I. B. II. Hälfte, 2. Auflage, stran 520. Deblo o se še je ohranilo v lastnih imenih: Černko, Rado, Kotalo, Mato itd. Tako tudi: Kobalo, Taro itd. Oblika Torav = Torov, primeri lastne imena: Volaušek, Jelašek = Volovšek, Jelovšek. Pis.

muda po obliki kakor svoboda, svobuda je brez dvombe bilo priime noči, ktera mir in pokoj prinaša, zato se veli v sanskritu tudi rāti, die Friedensspenderin, od korenike ram, beruhigen, besänftigen, litevski ramti in rimti, pomiriti, ramta, ranta, der beruhigte. Na štirskih rimsko-slovenskih kamnih najdemo dvakrat Rantillus, pomanjšavna oblika imena: Rantus. Rodbine Rant, Rantuša še živijo na Kranjskem in Štirnem, in izpeljati se dá to ime ali iz ram, pomiriti, ali pa iz themata ranta, die Stange. Iz korenike ram se ima izpeljati ime rimske postaje, ktera je prva stala na cesti iz Petova v Sabarijo in po daljavi se ima iskati v današnjem Ormoužu = Ramiste = Ramište, izvorna oblika za Ramišče. Marsikdo bo verjel, da Ramišče in Ormouž sta enakega pomena? Al vendar je tako. V slovenskem jeziku najdemo večkrat, da se suffiks išče obrača v auž ali ouž, po kterih postavah, mi še ni popolnoma jasno; al prikladi poterjujejo, postavimo: plauž, der Schmelzofen, od plaviti, schmelzen, iz plavišče, lukouž po Gutmanu der Lustgarten. Zavaljo lukov, lokov, iz lukovišče, lokovišče; mostouž, Corridor, iz mostovišče, letouž der Ort an der Ueberfuhr iz letovišče itd. Tako tudi iz Ramišče — Ramouž — Ramuž po predstavi glasnika *a* pred *r* in zvišanji glasnika *a* v *o*, kakor je v tej okolici navada*), — Ormouž, Ormuž, primeri izgovor: erjavi, erž, erdeči, erjoveti, erci, arznesti itd. namesto: rujavi, rež, rudeči, rujeveti, reci, raznesti. Ker smo gori čuli, da ram pomenjuje: beruhigen, befriedigen, pomiriti, tako je nemško poznamovanje Ramišča — Ormouža — Friedau gola prestava.

(Konec sledí.)

Še enkrat o denaru ADNAMAT.

Spisal Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Štirski Nemci so obderžali več slovenskih poznamovanj za mero in vago tako: lyna = slov. lina od korenike li, fundere, ein Gusschaf, Ster = polsk. Star, gore = slov. kore, voderl = slov. vodrica, hydria, souma = soma, suma, Gupf, kup, saika = seka, obolus.**) Primeri prislovico: „Nimam ne obleke ne seke.“

Naj omenim tukaj še slovenskih denarov: vinar, repar, božjak, belič, belica, kopa.

Vinar je bil daci denar za vino = Weinpennig.

Repar daci denar za korenstvo (radices): repo, retkvo, ktera se je mogla gospodi odrajtovati (Rübenpennig).

Božjak se je odrajtoval v cerkveno kaso za uboge (Armenpennig).

Kopa, nemški Schock, je bila devet grošev, primeri: kopa snopja.

Belič, Belica, nemški denari srednjege veka: albus.***)

Ako bi še kdo vprašal: kako je slovenska mat prišla na Španjolsko? vprašam: kako je španjolski „piaster“ prišel na Turško, v Levanto in Arabijo, in grof Šlikovi „tolarji“ v Ameriko?

*) Okoli Ormuža govori se grad, joro žito, mloka za grad, jaro žito, mlaka. Pis.

**) Besede najdeš pri Mucharu „Gesch. der Steierm.“ v 2. in 3. zvezku, kjer iz admontskih urbarov in tako imenovanih Saalbuch-ov“ navaja dacije, ktere so mogli podložniki admontsk. klostru odrajtovati: „lynam vini“ soumam adipis“ †) eine Souma Schmerr, duas saicas, „ein Gorz Weizen“ itd.

***) Cesar Friderik Miroljubni, je tudi černe denare koval, kterih pa nikdo ni hotel vzeti.

†) Souma, Soma v sanskritščini: altus, mons, primeri ogersko-horvatsko somen = visok, velik. Pis.

Ne samo norenski Slovenci so imeli imenitno trgovino, da je njihovo železo slovelo pri Gerkih in Rimljanih, temoč tudi severni Slovenci polabskih dežel so že v 8. stoletji teržili z Arabi, zato so toliko arabskih denarov našli v baltiškimi deželah. †)

Kakor najdba denarjev Adna mat v zemlji nekdanjih Markomanov ne dokazuje samo po sebi že, da bi nemški Markomani bili Slovani, tako tudi ne bodeta eden ali dva keltiška denara, najdena v starem Noriku, vseh mojih terdenj overgla, kakor moji nasprotniki v pisani svet neskladno trobijo.

Tudi bi za edini dokaz moje razlage denara Adna mat malo dal, ako bi ga tudi še ne našel kot osebno ime slovenskih imen v napisih, kakor so: Jantumar, Jentumar, Resimar, Liboud, Kakuz, Teta, Buta itd. Nemški Helli, Schillingi, Kreuzeri itd. bodo tudi izpričevali slovenskega Adnamata kot osebno ime. V zadnjem članku sem rekel, da Kakuz se ima izpeljevati iz kak. Kak pomenjuje: Schopf, Haarbüschel, toraj Kakuz = Kocel*), Kokir = Krak, crinitus, comatus. Še v osmem stoletju najdemo koroškega vojvoda Cacatius = Kakat**); primeri cerkvenoslov. kokerav, crispus.

Suffiks uz se je dnešnji den večidel v lastnih imenih ohranil, kakor: Krakuz, Flakuz v ženskem spolu: Krakuz, Flakuz, primeri: babuza. Zastran imena Liboud (na rimskem kamnu stoji Liboudes, ne pa Lilboudes, kakor je v poslednjem članku pogrešno tiskano bilo) še pristavljam, da suffiks es utegne tudi latinsk pristavek biti po obliki, kakor: hospes, akoravno se z „Liboudež“ tudi pravilno tolmačiti dá.

Suffiks ež ne stvarja samo imena actionis (primeri palež itd.), temoč tudi agentis, primeri slov. tepež, klatež, vedež iz tepem, klatim, vem; tudi imena instrumenti kakor sedež, derež itd. Liboud dialektični, kakor: želoud, laboud, oboud iz themata lib, das Gekrümmt, zato libav = sloki, gekrümmt, topiški: mager, schwach, primeri Libanja „Name einer Thalschlucht“ v fari svetega Tomaža blizo Lutomera, dalje serbsko: libati wogen, fluctuare = krümmen, Krümmungen bilden, toraj Liboud = Liband krummfließend, kakor labond, labod po Pottu: „auf der Elbe auf dem lichten, klaren Wasser schwimmend.“ Liboud, toraj = Krummacher, Krummgeher, Krummschreiter, Claudius itd.

Tukaj spet vidimo, da je a + n = ou, o u, primeri gerško: ουσι iz ουτι, dalje: granth, grandis, staro-visokoneški: grôz.

Ako na koncu tega članka še enkrat na pomen: ADNAMAT pogledamo, so sledeče razlage mogoče: Adna mat = Edna met, Jedna mant, Jedna mjet, in se ujema v pomenih s poznamovanji za denar: Una moneta, Eine Münze, Ein Deut, μιαμνα, una mua, edna rubelj, Eine Mark, Eine Mate.

Kakor vse nerimske imena na norenskih kamnih so Keltomani iz keltiškega jezika razlagali,***)) tako tudi besedo

†) O trgovini Noričanov glej: Muchar „Altröm. Noricum“ I. stran 375 itd., o trgovini baltiškimi Slovanov Giesebrecht „Wendische Geschichte“ I, 16—35.

*) Kocel = kocast, crispus, crinitus, kocast pes, kocasta odeja.

**) Kakat (po obliki kakor Legat, Marat) je bil sin Borutov (glej Muchar „Gesch. der Steierm.“ IV. B. str. 184).

***)) Jaz nisem nikdar tajil, da bi se na rimskih kamnih najdenih v Noriku in Panonii tudi ne bi keltiške imena našla. Ima jih mnogo, kakor Elvia, Elvima, Vepotalus, Brogimarus, Caleta itd., vendar tudi te imena niso še izključivi dokazi za keltičnost Norencov. Kakor ljudi potujejo, tako tudi imena; kakor od sosednih narodov jemljemo nošo in posnemamo njihove šege, tako tudi izposojujemo imena. Kelti so bili po vseh straneh sosedni Norencov; prebivali so na Tiroljskem, Friulskem v gornji in dolnji Avstrii, po Ogorskem, dalje so prišli kot vojaki, uredniki in trgovci v rimske der-

ADNAMAT. Mone, kateri je Matiji Kochu „*oraculum in celticis*“, je Adnamat tolmačil z: starker Krieger, se vé da po gramatičnih postavah, ktere je kritična jezikoslovna znanost že davno čez morje poslala. Da ne bi kdo mislil, da iz gole strasti tako o Mone-tu sodim, hočem sodbo enega nemških jezikoslovcov o Mone-tu navesti in sicer Ch. W. Glück. ¹⁾

Po tem, ko je Glück prof. Lea, Sparschuha in Kefersteina, kateri povsod same Kelte vidijo, dobro zbrisal „*wenn man solches Zeug liest, so glaubt man wirklich in einem Irrenhause zu sein*“ — piše o Mone-tu: „*Doch keiner treibt die Tollheit so weit als Mone. Er begnügt sich nicht alte Namen deutsche, wie keltische (ihm sind nämlich alle deutschen Namen, die er nicht versteht, keltisch) aus dem jetzigen Keltischen zu erklären, sondern er gibt noch mehr, als seine Vorgänger und schreibt eine Art Grammatik, die an Unsinn alles, was die Unwissenheit und der Aberwitz auf dem Gebiete der Sprache ausgebrütet haben, weit übertrifft.*“

Kratkočasno berilo.

Za pokušnjo iz delca:

Mlinarjev Janez, slovensk junak, ali vplemenjenje Teharčanov.

Po narodni pripovedki iz srede 15. stoletja, složil za gosposke in kmečke ljudi K. Žavčanin.

(Dalje).

Starčku je čedalje slabeje prihajalo. Skerbni sin se mu ni ganul od postelje. Zmiraj mu je stregel, i streže svete molitvice molil. „Živega“ — je djal — „me ne bo nobena človeška moč od tega mesta več spravila!“ Zahajoče solnce je zdaj skoz okno prisijalo iz zlatimi svojimi žarki kakor z nebeško sjajno zarjo oblilo modro-poštení obraz umirajočega jetnika.

„Oj solnčice! oj solnčice!“ — še zadnjikrat spregovorí — „tvoje ogrevajoče žarke čutim še enkrat na svojem obrazu. Četirideset let me nisi ogrevalo, me nisi obsijalo. Celó edino okence na moji ječi so mi bili zamrežili! Hvala Ti Vsegamogočni! Nezapopadljivi so človeku Tvoji večni sklepi“ — in starček sopet utihne za malo časa. Roke i noge so mu že terde bile.

„Z Bogom, moj dragi sin, z Bogom! Še enkrat te zahvalim, da si me saj za zadnjo uro ječe rešil. — Ljubi poštenost do smerti svoje, bodi bogaboječ, i ni se ti bati mogočnih i njihovih začasnih hudobij i preganjanj — boj se le Boga! — Moli za me na zemlji, jaz bodem za te pred prestolom Božjim. — — — Oj, moč, moč mi omaguje — — — z Bogom!“

Janez vzame hitro križec z martro Božjo, ki je v kotu vés v pajčevino zapreden visel ter ga sinu ponudi. Ta ga lepo rahlo stisne umirajočemu v desnico. Ko starček Boga na križcu ošlata, hrepení na blede svoje usta ga stisniti. — Še enkrat sliši sin slabi glas: „z Bogom!“ še en globok zdihljej čuti — i ni ga bilo več!

Janez tolaži nesrečnega papeževga poslanca v njegovi žalosti kolikor more. Nazadnje ga priljudno vpraša: kako to, da prej ni celó nič vedil, da je tudi njegov oče tû v ječi. Menih mu začne vse natanko razkladati, da je

žave v Norikum in Panonijo, so se v teh deželah naselili, uzajemno se ženili in možili, pogostoma so tudi prebivavci, kateri so v svoji keltiški domovini se spuntali ali nepokorne se skazali, bili v te kraje prestavljeni — vse te in druge okolščine razjasnujejo vzroke, da nahajamo keltiške imena in spomenike. Saj tudi traške najdemo v Galii in nemške v Italii, — al kdo bode iz nemškega imena SAVFEIVS, ki se pogostoma na kamnih italških najde, sklepal, da so Italci bili Germani!

Pis.

¹⁾ Ch. W., die bei C. Jul. Caesar vorkommenden keltischen Namen, Vorwort pag. IX. X.

namreč še le snoči v ječo veržen bil, da ga je samo zvesta spolnitev svoje dolžnosti pripravila v to nesrečo, ali prav za prav srečo, ker je tû svojega že davnej mertvo menjenega očeta najdel; rad bi bil zdaj v ječi, samo, da bi mu še oče živeli!

„Ne zamerite mi“ — Janez dalje govori — „da Vas še nekaj vprašam. Djali ste, da Vas je grof Urh po nedolžnem v ječo pahnul; kako se je to zgodilo?“

Poslanec mu od konca do kraja vse razodene; kako je namreč od papeža poslan bil, grofu izobčivno pismo nesti i da ga je menda grof le zato zapreti dal, da ne bi se po njem zvedilo, da je od papeža izobčen (vpanan), ker bi mu to veliko škodovati utegnulo.

„Kaj pa je to, ako papež koga izobči ali pana?“ — ga Janez radoveden dalje praša. „Ako papež koga izobči, ne smé taki v nobeno cerkev hoditi, se ne smé svetih sakramentov posluževati, — pahnjen je iz cerkvene občine i človeškega društva. Je izobčen kakošen poglavar ali kak drug velikaš, so njegovi podložni odvezani vse pokornosti, vseh dolžnost, vseh priseg do njega. Za-nj nima nobena postava, noben zakon veljavnosti več. Vsak, komurkoli pod roke pride, ga slobodno ubije, kakor steklega psa tam na ulici. Ako pa umerje v tem prekletstvu, ktere ga le sam papež v Rimu odvezati more, je pogubljena njegova duša na vekomaj!“

„I to vse sedaj tudi na našega grofa spada?“

„Vse.“

V tem se sliši, da kdo močno terka na dvoriščne vrata. Janez tiho odpre okno i pogleda kdo da je. Joj! kaj vidi! Grof Urh je s celo četo beričev grad od vseh strani obdjal. Nevoljen preklinja pred vratami s svojo oželeznjeno roko po njih lopaje, da so se kar tresle v svojih šteklih. „To mi je lepa straža“ — se dere na glas — „da mojega prihoda že od daleč zapazili i me dostojno pričakovali niste pri vratih! Odprite berž, drugač vas dam vse poredoma na kolce nabiti!“ Tako je jezno razsajal grof pred vratami. Janez je med beriči kmali tudi grofovega ogleduha spoznal, i koj je vedil, kaj da bode. „Fantje!“ — se oberne k svoji četici — „sedaj pa le berž zgrabite za orožje! Jaz kot vaš načelnik vam to ukazujem! Od danas smo odvezani vseh dolžnost do grofa!“

Berž vsaki zagrabi za svoje orožje i vsi z Janezom naprej na dvorišče hitijo. Janez tû mirno vpraša: „Kdo je, ki tako tolovajsko tolče na vrata?“ „Odpri!“ — se zvan oglasi — „drugega ti ne velevam!“

„Prej ne, dokler ne rečeš, kdo da si!“

„Pasja duša! Kdo te je učil tako govoriti s svojim gospodarjem? Dobro, da te imam v pestéh tebe s celo tvojo ponočno derhaljo! Ne eden od Vas ne bo ušel mojemu serdu i svojemu zaslužku. — Mene svet pozná le po mojih udarcih!“

Te besede izrekši udari po vratih, da se kar saksebi razletijo kakor pezdir, kadar veter v njega puhne. I cela beriška derhal se v dvorišče vsuje.

„Grof Urh!“ — sedaj Janez zavpije — „mi smo odvezani svoje pokoršine do Vas! Papežev poslanec je tega priča. Orožje tedaj proti orožju! Fantje le nad nje! Bog nam pomagaj in sveti Juri!“

I meči se zabliskajo, terd boj se vname, i udri — po beričih. Bilo jih je trideset proti desetim! — Kakor pečina, ki se verh sterme planine odterga i v dolino doli dereča vse spred seboj podira, ravno tako se zaletijo fantje nad beriško derhal. Kmalí pocepajo prvi pod ojstrimi meči; skoro so dvoriščne vrata rudeče beriške kervi; v kratkem so premagani; več od polovice jih je obležalo, ostali pa v strahu peté poberejo in se kričé „beži grad! beži grad! v beg podajo. Fantje pa za njim. „Hola! Hola! Le za njim! Le za njim! udri ga! udri ga!“

To je bil lov po dobravi! Še marsiktere ga je razdvojil fantovski meč. Tudi ogleduha je zadela božja šiba. Ako-